

можуть бути застосовані інші адекватні підходи. Наприклад, у разі особливого виділення аспекту прав людини в політичному діалозі із відповідною країною до команди, яка веде політичний діалог, включається експерт в сфері прав людини.

Відповідальною за ведення діалогу та встановлення порядку денного є Робоча група з прав людини, а в разі необхідності вона співпрацює з іншими зацікавленими органами, такими як регіональні працівники групи, голови місій, Робоча група з розвитку співробітництва та Комітет із розробки заходів розвитку та консолідації демократії та законності, поваги прав людини та її основних свобод.

Ключовими поняттями в контексті практичної організації діалогів з прав людини є гнучкість та прагматизм, а тому вони організуються в залежності від конкретних обставин за взаємною угодою із відповідною країною. Організація діалогів охоплює такі аспекти, як де і наскільки часто повинен відбудеться такий діалог, і який рівень представництва на ньому необхідний.

Щоб забезпечити, по можливості, плідні дискусії, діалоги проводяться на рівні урядових представників, відповідальних за захист прав людини. В інтересах забезпечення послідовності Європейський Союз представлений "Трійкою", на рівні або представників провідних країн, або голів місій.

Діалоги з прав людини проводяться один раз або двічі на рік, чи то на місцевому рівні в столиці відповідної третьої країни, або в Брюсселі, або в столиці держави-члена, яка є Головуючою в Раді ЄС. Консультації в рамках системи ООН щодо співпраці з питань прав людини також проводяться в Нью-Йорку та Женеві.

А. Святун, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДИАЛОГИ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА КАК ИНСТРУМЕНТ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА

Статья посвящена исследованию такого особого механизма защиты прав человека в мире, как диалоги по правам человека, проводимых Европейским Союзом с третьими странами. Особое внимание уделяется процедуре организации и проведения таких диалогов, а также места такого механизма в рамках Общей внешней политики и политики безопасности ЕС.

Ключевые слова: права человека, Европейский Союз, Общая внешняя политика и политика безопасности, диалоги по правам человека.

O. Sviatun, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE HUMAN RIGHTS DIALOGUES AS THE TOOL OF THE EU'S FOREIGN POLICY

The article is dedicated to the research of the special mechanisms of supporting and protecting human rights in the world – human rights dialogues being held by the European Union on a regular basis with third countries. The focus is made on the procedure of launching and conducting such dialogues and the role they play in the framework of the EU's Common Foreign and Security Policy.

Key words: human rights, the European Union, Common Foreign and Security Policy, human rights dialogues.

УДК 341.17

К. Смирнова, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ДЖЕРЕЛА АНТИМОНОПОЛЬНОГО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стаття присвячена аналізу системи джерел антимонопольного права Євросоюзу. Встановлено, що стала ієрархічна система джерел складається з установчих договорів, актів інститутів Євросоюзу, принципів і доктрин, розвинутих судовою практикою, міжнародних угод з третіми країнами та міжнародними організаціями та актів організації співробітництва, створені такими міжнародними угодами.

Ключові слова: антимонопольне право Євросоюзу, джерела, установчі договори, регламент, міжнародна угода.

Правове регулювання відносин конкуренції з метою встановлення добросовісних відносин суб'єктів на ринку є одним з фундаментальних принципів вільної ринкової економіки. Принцип конкурентоздатної соціальної ринкової економіки та принцип її відкритості з вільною конкуренцією є одними з фундаментальних принципів

Таким чином, Європейський Союз намагається використувати своє вигідне положення в сфері міжнародних відносин. Беручи до уваги, активну співпрацю ЄС з третіми країнами та міжнародними організаціями, статус донора для різних програм фінансування країн, що розвиваються, Євросоюз може впливати на керівництво певної третьої держави з метою покращення ситуації із дотриманням прав людини та демократичних принципів в останній. Такий підхід є особливо цікавим для України, зважаючи на процеси, які відбуваються останнім часом в нашій державі, а також закінчення роботи над текстом нової угоди про асоціацію.

Список використаних джерел:

1. Международная и внутригосударственная защита прав человека: учебник / под ред. Р.М. Валеева. – М. : Статут, 2011. – С. 671 – 713.
2. Право Европейского Союза : підручник / за ред. В.І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – С. 404 – 446.
3. Council Conclusions on Establishing the EU – the Republic of Moldova Human Rights Dialogue [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/112892.pdf>.
4. EU Guidelines on Human Rights Dialogues with Third Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/human_rights/guidelines/dialogues/docs/16526_08_en.pdf.
5. EU-Vietnam Human Rights Dialogue. 12 January 2012, Hanoi. Press release of the EU Delegation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/vietnam/documents/press_corner/20120118_en.pdf.
6. Human Rights Guidelines [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/human_rights/guidelines/index_en.htm.
7. The EU's Human Rights Dialogues [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/human_rights/dialogues/index_en.htm.
8. The European Union – Russian Federation Human Rights Consultations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/121874.pdf.

Надійшла до редколегії 23.12.13

внутрішнього ринку Євросоюзу відповідно до ст. 3 Договору про Європейський Союз (ДЄС) та ст. 119 Договору про функціонування Євросоюзу (ДФЄС). Саме антимонопольне право встановлює правила поведінки суб'єктів господарювання на ринку, захищає їх від не-

правомірних антиконкурентних дій інших суб'єктів та/або державних органів.

Питання джерел права Євросоюзу постійно знаходиться в центрі уваги фахівців в галузі міжнародного і європейського права [1]. Джерелами антимонопольного права Євросоюзу виступають форми фіксації відповідних норм права Євросоюзу. Теоретичні та практичні питання джерел антимонопольного права Євросоюзу піднімалися такими західними вченими В. Кора [2], Г. Монті [3], Р. Віш [4], А. Вайтбрехт [5], А. Рілей [6] тощо. В Україні питання правового регулювання конкуренції в Євросоюзі в цілому піднімалися лише в одній науковій роботі В. Лук'янець [7]. Окремі аспекти регулювання конкуренції, а саме в сфері контролю над концентраціями, висвітлювалися в роботі Г. Стахєєвої [8]. Іншими словами, вітчизняна доктрина зазнає прогалини у висвітленні комплексного бачення характеристики джерел антимонопольного права та їх еволюції в Євросоюзі.

З огляду на екстериторіальність антимонопольного права Євросоюзу, що яскраво проявляється в практичних справах Єврокомісії проти таких монополістів як Microsoft, Google, Intel, вивчення даного питання для різних правових систем набуває практичного значення. Зважаючи на євроінтеграційні напрями зовнішньої політики України, вступ нашої країни до СОТ, набуття чинності угоди про заснування зони вільної торгівлі між Україною та країнами Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) та майбутнє укладання угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом, розгляд та аналіз антимонопольної політики Євросоюзу набуває все більшої актуальності для України. Дослідження питань джерел антимонопольного права Євросоюзу дає змогу оцінити потенційний вплив конкурентної політики Євросоюзу на Україну, що особливо витікає з розвитку екстериторіальності застосування норм права об'єднання.

Норми права Євросоюзу, що регулюють виключення його компетенцію у встановленні правил конкуренції, необхідних для функціонування внутрішнього ринку, містяться як в установчих договорах, так і актах вторинного права Євросоюзу, тобто актах його інститутів. Натомість, до системи джерел антимонопольного права Євросоюзу належить система спеціальних принципів регулювання конкуренції та основні доктрини, сформульовані та розвинуті практикою Суду Євросоюзу.

У зв'язку з цим джерелами правового регулювання діяльності приватних підприємств є в першу чергу норми установчих договорів. Зокрема, в Договорі про функціонування Євросоюзу окремий розділ присвячений правилам конкуренції (Розділ VII) із ст.ст. 101-109. Формально юридично положення ДФЄС розподіляються на дві основні секції: правила, що застосовуються до підприємств (ст.ст. 101-106) та норми щодо державної допомоги (ст.ст. 107-109). Варто особливо, відмітити, що ст.ст. 101 та 102 ДФЄС мають пряму дію та можуть застосовуватися поряд із положеннями внутрішнього права держав-членів під час розгляду судових справ у національних судах. Статті 103 та 109 ДФЄС присвячені висвітленню процедур, що застосовуються інститутами Євросоюзу при прийнятті ними актів. Ст. 103 ДФЄС уповноважує Раду Євросоюзу затверджувати відповідні регламенти і директиви, які необхідні для реалізації принципів, викладених у ст.ст. 101 та 102, рішенням кваліфікованої більшості на пропозицію Комісії ЄС і після консультацій з Європейським Парламентом. Відповідно до ст. 293 ДФЄС Рада може вносити поправки до пропозиції Комісії Євросоюзу тільки одностайно. Стаття 105 ДФЄС уповноважує Комісію ЄС на пропозицію держави-члена або за власної ініціативи у

взаємодії і за підтримки національних компетентних органів держав-членів, проводити розслідування випадків можливого порушення принципів, передбачених у ст.ст. 101 та 102. У разі, якщо подібні порушення мають місце, Комісія ЄС пропонує відповідні заходи з метою їх припинення. Крім того, Комісія ЄС має право реєструвати такі порушення (вмотивоване рішення Комісії ЄС), оприлюднювати такі рішення та уповноважувати держави-члени вживати відповідних заходів для виправлення ситуації, умови і засоби реалізації яких вона визначає. Комісія наділена повноваженнями приймати регламенти, щодо тих категорій угод, стосовно яких вже Радою були ухвалені регламент чи директива (т.зв. "виконавчі" акти, або "акти імплементації", передбачені ст. 291 ДФЄС). Стаття 109 ДФЄС уповноважує Раду Євросоюзу за пропозицією Комісії ЄС та після консультацій з Європейським Парламентом затверджувати відповідні регламенти зі рішенням кваліфікованої більшості щодо застосування положень, що стосуються державної допомоги, зокрема визначати умови застосування п. 3 ст. 108, а також категорії допомоги, що не підпадають під дію цієї процедури. Варто особливо відзначити, що в процедурі прийняття інститутами Євросоюзу актів з метою регулювання конкуренції Європарламент відіграє найменшу роль, в даному сенсі Єврокомісія та Рада Євросоюзу в основному акумулюють всі владні повноваження.

В залежності від виду діяльності суб'єкту господарювання джерелами правил конкуренції можуть бути різні статті установчого договору. По перше, існують види діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, які можуть мати вплив на різноманітність пропозицій на конкурентному ринку шляхом обмеження кількості джерел незалежних пропозицій товарів та послуг або шляхом ускладнення доступу на ринок для конкурентів, а отже, негативно впливаючи на вибір споживача. Ці види діяльності можуть набувати двох різних форм: вони можуть випливати з договорів або квазі-договорів між незалежними суб'єктами господарювання, що спрямовані на зменшення або створення перешкод для психологічного прояву конкурентного плюралізму, без внесення, однак, формальних змін до структурної природи ринку; та вони можуть бути результатом структурних змін на ринку, зменшивши кількість незалежних конкурентоспроможних суб'єктів господарювання шляхом операцій злиття, набуття одним підприємством контролю над іншим, створення спільного підприємства, що діє як незалежний суб'єкт, якому материнські підприємства повністю або частково передали свої повноваження в певних сферах діяльності. Тут варто відмітити, що в першому випадку мова йде про ст. 101 ДФЄС. Стаття 101 ДФЄС визнає несумісними з умовами внутрішнього ринку та забороняє антиконкурентні угоди між підприємствами, які можуть вплинути на торгівлю між державами-членами (п. 1); передбачає автоматичне визнання таких угод недійсними (п. 2); надає можливість звільнення з-під дії заборони угоди та рішення, що надають певні спеціальні переваги, достатньо вагомі, щоб компенсувати шкоду, що є результатом антиконкурентного характеру угод (п. 3).

Стосовно структурних змін на ринку слід зазначити, що установчі договори прямо не передбачають таку можливість. Цей вид поведінки суб'єктів на ринку є предметом уваги контролю за концентрацією з боку Комісії згідно з Регламентом № 139/2004 [9], а тому можуть бути заборонені, якщо вони істотно та протягом тривалого часу зменшують або усувають конкуренцію на відповідному ринку. Це пов'язано передусім з тим фактом, що норми конкуренції весь час існування європейських об'єднань залишалися незмінними. Структурні

зміни на ринку мають своїм результатом можливе посилення домінування на ринку, а згодом й можливість цими суб'єктами зловживати своїм домінуючим становищем. У зв'язку з цим регламент щодо контролю над концентраціями був прийнятий з метою ненастання наслідків, які передбачені в ст. 102 ДФЄС. Саме такими були формулювання Єврокомісії за майже 20 років, протягом яких вона вела переговори щодо необхідності прийняття відповідного регламенту.

Таким чином, для правової основи застосування ст. 102 ДФЄС слугують ситуації, коли умови конкуренції на відповідному ринку вже послаблені існуванням домінуючого становища. У цих випадках конкурентні норми забороняють діяльність, що рівносильна зловживанню, що визначається як поведінка, яка може бути застосована підприємством, що діє завдяки своєму домінуючому становищу незалежно від реакції конкурентів і, врешті рещт, споживачів. Ст. 102 ДФЄС визнає несумісним з умовами спільного ринку та забороняє будь-яке зловживання домінуючим положенням з боку підприємства, яке може вплинути на торгівлю між країнами-членами.

Наступним рівнем джерел антимонопольного права Євросоюзу слугують акти інститутів Євросоюзу. Серед актів вторинного законодавства центральне місце займає Регламент Ради (ЄС) №1/2003 щодо імплементації правил конкуренції, визначених статтями 101 та 102 Договору [10] (далі Регламент), що замінив відомий Регламент №17 від 6 лютого 1962 р., який був першим документом, прийнятим з метою регулювання політики конкуренції, і діяв до 2004 року. У зв'язку з набуттям чинності Регламентом 1/2003 система надання вилучень підприємствам зазнала значних змін. Ст. 101 (п.3) ДФЄС та система вилучень, що була нею передбачена, набули прямої дії у правових системах держав-членів. Починаючи з 1 травня 2004 року підприємства отримали право самостійно, без дозволу Єврокомісії (як передбачалось раніш Регламентом №17) прямо застосовувати вилучення, передбачені ст. 101 (п.3) ДФЄС у відповідних випадках. Раніше діюча система дозволів (authorization system) передбачала, що для отримання права користуватися певним вилученням із заборон ст. 101 (п.1) необхідно була попередня нотифікація угоди до Єврокомісії та отримання підтвердження від неї щодо відповідності нотифікованої угоди критеріям, викладеним у ст. 101 (п.3). За умов нової системи (directly applicable exception system), підприємство, що укладає угоду, яка, на його думку, підпадатиме під заборону ст. 101 (п.1), має самостійно визначити чи дотримані вимоги ст. 101 (п.3), щоб можна було застосувати ст. 101 в цілому. При цьому ризик неправильного визначення відповідності комерційної угоди критеріям ст. 101 (п.3) цілком покладається на підприємства, які мають право звернутися до Комісії ЄС або національних антирастових органів. Окрім цього, Комісія ЄС втратила монополію на застосування ст. 101 (п.3) ДФЄС.

Регламент Ради 1/2003 передбачає відміну системи отримання попереднього дозволу шляхом повідомлення (notification) та заміну її системою юридичного винятку. В результаті паралельна юрисдикція національних органів була поширена на здійснення положень про звільнення за ст. 101 (3) ДФЄС. Таким чином, звільнення може бути встановлене або Комісією, або національним судом чи антирастовим органом. Підприємства, які є сторонами угоди, повинні будуть пересвідчитися, на власну відповідальність, що договір є сумісним із конкурентними нормами ЄС. Іншими словами новий Регламент 1/2003 замінив централізовану систему контролю на систему юридичного винятку із прямою дією,

що засновується на децентралізованій системі застосування правил конкуренції.

Відповідно до Регламенту 1/2003 національні органи, застосовуючи національні правила конкуренції до угоди або до суб'єкта, що займає домінуючу позицію, що впливає на торгівлю між державами-членами, повинні паралельно розглядати справу з точки зору застосування ст. 101 або 102 ДФЄС.

Окрім зазначеного регламенту існує також значний пласт актів вторинного законодавства, яке регулює процедури імплементації принципів, що містяться у положеннях ДФЄС. У сфері картельної практики важливе місце займають Регламенти про групові виключення із заборон, наприклад, регламенти у сфері горизонтальних угод – Регламент № 1217/2010 від 14.12.2010 р. (угоди про науково-дослідну діяльність), Регламент № 1218/2010 від 14.12.2010 р. (угоди про спеціалізацію); у сфері вертикальних угод – Регламент Комісії № 330/2010 від 20.04.2010 року, Регламент Ради ЄС № 19/65/ЕЕС від 2 березня 1965, Регламент Ради № 1215/1999 від 10.06.1999 р. У сфері контролю за концентрацією – важливе місце займає Регламент Ради (ЄС) № 139/2004 від 20.01.2004 р., який вступ в силу з 1 травня 2004 року.

У сфері державної допомоги – Регламент Ради ЄС № 659/1999 від 22.03.1999 р. та акт його імплементації Регламент Комісії ЄС № 794/2004 від 21.04.2004 р.; Регламент Ради № 994/98 від 7.05.1998 р. стосовно виключень та Регламент Комісії ЄС № 1998/2006 від 15.12.2006 р. стосовно застосування принципу de minimis до державної допомоги.

Окрім регламентів та директив до джерел конкурентного права Євросоюзу відносяться довідкові та інформаційні повідомлення Комісії ЄС, Керівні Настанови Комісії ЄС та інші документи Комісії ЄС. Наприклад, Повідомлення Комісії стосовно співпраці Комісії з національними судами держав-членів щодо застосування статей 101 та 102 (Official Journal С 101, 27.04.2004), Повідомлення Комісії стосовно співпраці в Мережі Органів Компетенції (Official Journal С 101, 27.04.2004), Повідомлення Комісії стосовно доктрини de minimis (Official Journal С 368, 22.12.2001), Повідомлення Комісії стосовно визначення відповідного ринку в цілях антимонопольного права Євросоюзу (Official Journal С 372, 9.12.1997), Повідомлення Комісії – Керівні настанови щодо концепції впливу на торгівлю (Official Journal С 101, 27.04.2004), Комюніке Комісії ЄС – Керівні настанови щодо застосування п.3 ст. 81 про заснування ЄС (Official Journal С 101, 27.04.2004). Важливе місце серед такого роду актів займає Консолідоване Юрисдикційне Повідомлення Комісії від 10 липня 2007 року (Consolidated Jurisdictional Notice) до Регламенту Ради № 139/2004 стосовно контролю за концентрацією між підприємствами, що замінило цілу низку попередніх повідомлень Комісії ЄС. Останні тенденції щодо запровадження окремої так званої політики пом'якшення (Leniency Policy) були віддзеркалені також у Повідомленнях Комісії, наприклад Повідомлення 2006 року про імунітет від штрафів та зменшення штрафів у картельних справах (Official Journal С 298, 8.12.2006).

Слід окремо відмітити, що такі документи Комісії ЄС хоча й не є обов'язковими до виконання, носять рекомендаційний характер, однак відіграють важливу практичну роль у застосуванні правил конкуренції Судом ЄС, національними судами та національними антирастовими органами. Такі акти є обов'язковими для Комісії ЄС під час здійснення нею адміністративних процедур. Тут варто зазначити, що такі документи незобов'язального характеру, можна віднести до т.зв. "м'якого" права,

яке в Євросоюзі відіграє важливу роль, розвиває порядок об'єднання, заповнює існуючі прогалини [11].

Характеризуючи джерела антимонопольного права Євросоюзу не можна не зупинитися на судових рішеннях. Рішення Суду ЄС відіграють надзвичайно важливу роль у становленні та розвитку конкурентного права Євросоюзу. Судові рішення приймаються після розгляду скарг щодо рішень Комісії ЄС, інституту, який наділений виконавчою владою і має нормотворчі та квазісудові повноваження. Варто відмітити, що судова практика розвинула систему принципів антимонопольного права та стали застосовуватися в якості основних "доктрин" права Євросоюзу.

Правила конкуренції в Євросоюзі охоплюють всі сектори економіки. Разом з тим, існують окремі спеціальні "моделі" їх застосування по відношенню до певних секторів. Спеціальні правила існують у таких секторах як енергетика, транспорт, сільське господарство, права інтелектуальної власності. Зокрема, відповідно до ст.42 ДФЄС, положення глави щодо правил конкуренції застосовуються до виробництва сільськогосподарських продуктів і торгівлі ними лише на засадах, встановлених Європарламентом і Радою в межах положень і відповідно до процедури, які передбачені у параграфі 2 статті 43, і з урахуванням цілей, викладених у статті 39. Це положення ДФЄС фактично, є передумовою створення спеціального режиму застосування правил конкуренції по відношенню до сільськогосподарських продуктів. Слід звернути увагу на те, що положення Статті 42 ДФЄС мають досить широку "межу" тлумачення і, насправді, означають можливість створення спеціального режиму застосування у сфері сільського господарства як правил конкуренції, які застосовуються по відношенню до суб'єктів господарювання, так і по відношенню до тих правил, які визначають умов надання державної допомоги.

Стаття 93 ДФЄС передбачає, що "сумісною з Договорами є допомога, яка відповідає вимогам координації транспортних перевезень чи становить відшкодування за виконання певних зобов'язань, які підпадають під поняття державної служби". Положення Статті 93 проголошують деякі види державної допомоги такими, що є сумісними з вимогами Договору. Оскільки положення ст. 93 є *lex specialis* по відношенню до більш загальних положень ст. 107, при їх застосуванні деяка допомога не буде підлягати перевірці через "тест дозволеної допомоги", передбачений ст. 107 ДФЄС; допомога, яка підпадатиме під дію ст. 93, вважатиметься дозволеною *ipso facto* (тобто та допомога, яка відповідатиме встановленим в цій статті кваліфікаційним критеріям). Разом з тим, застосування ст. 93 не позбавляє відповідну державу-член обов'язку дотримуватись правил про попередню нотифікацію державної допомоги, передбачених в Статті 108 ДФЄС. Окрім цього Рада прийняла регламенти в галузі транспорту для примирення потреб спільної транспортної політики з правилами конкуренції. Головними з них є три: Регламент Ради № 1017/68 стосовно правил конкуренції в галузі автомобільного, залізничного та внутрішнього водного транспорту; Регламент Ради № 4056/86 стосовно правил конкуренції в галузі морського транспорту (важливим аспектом цього регламенту є групові звільнення (надаються виключно Радою, а не Комісією) для конференцій на лайнерах, тобто угод між перевізниками відносно надання заздалегідь спланованих послуг на морському транспорті); Регламент Ради № 3975/87 щодо правил конкуренції в галузі повітряного транспорту, який надає Комісії повноваження на прийняття групових звільнень, однак його дія розповсюджується тільки на

транспорт між аеропортами Союзу і не стосується перевезень у аеропорти третіх країн. Комісія прийняла групове звільнення для консультацій пасажирів відносно транзиту та розподілу посадочних місць (Регламент Комісії 1617/93). Оскільки Суд ЄС [12] визнав, що спільна транспортна політика достатньо розвинута для того, щоб дозволити застосування правил конкуренції в цьому секторі у повному обсязі, у Регламенті 1/2003 на транспорт розповсюджено загальні правила застосування правил конкуренції.

Стаття 346(1)(b) ДФЄС містить обмеження сфери застосування передбачених в Договорі правил; серед іншого, таке обмеження стосується також і правил конкуренції – формулювання цієї Статті припускають досить широке тлумачення меж належного застосування передбаченого в цій статті обмеження. Положення цієї статті передбачають, що "...[Б] будь-яка держава-член може вживати необхідні заходи для захисту суттєвих інтересів своєї безпеки, що пов'язані з виробництвом зброї, боєприпасів і військових матеріалів чи з торгівлею ними; ці заходи не повинні негативно впливати на умови конкуренції на внутрішньому ринку щодо продукції, не призначеної спеціально для військових цілей". Положення ст. 346 дозволяє державам-членам створювати та користуватися своїм, національним режимом щодо торгівлі та виробництва певних видів продукції.

Окрім цього окрему групу джерел антимонопольного права Євросоюзу, що застосовується до приватної підприємницької діяльності, складають міжнародні угоди з третіми країнами.

Угода про Європейський економічний простір (ЄЕП), яка сьогодні регулює відносини між ЄС та Ісландією, Норвегією та Ліхтенштейном, спрямована на створення вільної зони між Євросоюзом та державами Європейської асоціації вільної торгівлі (далі – ЄАВТ). Угода включає правила конкуренції, які є ідентичними із нормами ДФЄС (зокрема ст.ст. 53 та 54 Договору про ЄЕП відповідають Ст. 101 та 102 ДФЄС). Інтерпретація їх застосування повністю збігається із основними доктринами практики Суду ЄС. Ці правила в межах ЄС мають пряму дію, подібно до правил конкуренції, що містяться в ДФЄС. Відповідні країни ЄАВТ створили Керівний Орган, повноваження якого відповідають повноваженням Комісії, та Суд ЄАВТ з юрисдикцією вирішення скарг на рішення Керівного Органу ЄАВТ.

Варто відзначити, що Євросоюз має практику укладання спеціальних угод про конкуренцію з деякими третіми країнами. Зокрема, основна мета Угоди між Європейськими співтовариствами та урядом Канади стосовно застосування права конкуренції 1999 року [13] – покращити співробітництво та координацію між конкурентними відомствами сторін угоди та зменшити наслідки чи можливість виникнення розбіжностей між сторонами внаслідок застосування свого конкурентного права. Схожою є Угода між Європейським співтовариством та Урядом Японії про співпрацю в сфері антиконкурентної діяльності [14].

У багатьох Угодах про асоціацію (зокрема, в угоді зі Швейцарією) містяться правила конкуренції, ідентичні або прийняті під впливом правил конкуренції ЄС, проте зазвичай ці положення не мають прямої дії. Це питання, однак, не до кінця ясне і не виключено, що Суд ЄС зможе признати пряму дію на території ЄС положень щодо конкуренції. Угода про партнерство та співробітництво між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами та Україною (надалі УПС) 1994 року присвячує ст. 49 правилам конкуренції. Варто відзначити, що Угода про зону вільної торгівлі між країнами ЄАВТ та Україною [15] також містить положення

щодо конкуренції, які є фактично відтворенням статей ДФЄС. Так, в ст.7 Угоди міститься перелік можливої практики компаній, що є несумісною з належним функціонуванням ЗВТ, включаючи антиконкурентні угоди та зловживання домінуючим становищем.

Окрім міжнародних угод з третіми країнами та міжнародними організаціями до системи джерел антимонопольного права Євросоюзу слід віднести акти органів співробітництва, що створені такою міжнародною угодою. Серед актів органів співробітництва слід окремо виділити Рішення №1/95 Ради Асоціації ЄС-Туреччина щодо від 22 грудня 1995 року про фінальну стадію імплементації Митного Союзу, яким передбачаються правила конкуренції. В Порядку денному асоціації, прийнятому Радою з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом, також окрема частина присвячена питанням гармонізації українського законодавства в сфері конкуренції до права Євросоюзу.

Таким чином, джерела антимонопольного права Євросоюзу складають сталу ієрархічну систему, яка складається установчих договорів, актів інститутів Євросоюзу як зобов'язального, так і рекомендаційного характеру, спеціальних принципів, сформульованих та розвинутих судовою практикою, міжнародних угод з третіми країнами та міжнародними організаціями, а також актів органів співробітництва, які створені на підставі цих угод. Набуття чинності Угодою про зону вільної торгівлі між країнами ЄАВТ та Україною свідчить про включення правил конкуренції, що діють в Євросоюзі, і на українських суб'єктів, діяльність яких підпадає під юрисдикцію даної угоди.

Список використаних джерел:

1. Детальніше, див. Смирнова К.В. Ієрархія джерел права Європейського Союзу // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. – Вип. 40. – Ч. II. – 2003. – С. 82–88; Смирнова К.В. Джерела

К. Смирнова, канд. юрид. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ИСТОЧНИКИ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ПРАВА ЕВРОСОЮЗА

Статья посвящена анализу источников антимонопольного права Евросоюза. Установлено, что стабильная иерархическая система источников состоит из учредительных договоров, актов институтов Евросоюза, принципов и доктрин, которые были развиты судебной практикой, международных соглашений с третьими странами и международными организациями, а также актов органов сотрудничества, созданных такими международными соглашениями.

Ключевые слова: антимонопольное право Евросоюза, источники, учредительные договоры, регламент, международное соглашение.

K. Smyrnova, PhD, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

SOURCES OF THE EU COMPETITION LAW

This article analyzes the sources of EU competition law. It is established that a stable hierarchy of sources consists of the founding treaties, acts of EU institutions, principles and doctrines that were developed by case law, international agreements with third countries and international organizations, as well as acts of cooperation body created by these international agreements.

Keywords: EU competition law, the sources, the founding treaties, regulations, international agreement.

УДК 341.232:620.9

С. Білоцький, канд. юрид. наук, асист.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ЗАСАДИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В ПРАКТИЦІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В статті досліджується сучасний стан міжнародно-правового регулювання енергоефективності. Встановлено переважно рекомендаційний характер відповідних міжнародно-правових норм. Розглянуті акти прийняті в рамках ДЄХ, ЄС, МЕА, Г8. Виявлені проблеми імплементації їхніх норм в національне право.

Ключові слова: енергоефективність, Договір до Енергетичної Хартії, міжнародно-правове регулювання екологічно орієнтованої енергетики, право ЄС.

Політика в галузі енергоефективності бере свій початок після першої нафтової кризи 1973 року (спочатку у вигляді ініціатив з енергозбереження) і дозволила

права Європейського Союзу [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Смирнова Ксенія Володимирівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – 228 с.

2. Korah, V. An Introductory Guide to EC Competition Law and Practice. – Hart, N.Y., 2007.

3. Monti, G. EC competition law. – Cambridge : Cambridge, 2007.

4. Whish R. Competition Law. – L : Oxford University Press, 2009. – 1006 p.

5. Weibrecht, A. From Freiburg to Chicago and beyond – the first 50 years of European Competition law // European Competition Law Review. – 2008. – №29(2). – Pp.81-88.

6. Riley, A. The EU Reform Treaty and the Competition Protocol: Undermining EC Competition Law // CEPIS Policy Brief. – 2007. – No. 142.

7. Лук'янець В.С. Правове регулювання відносин конкуренції у Євросоюзі [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Лук'янець Валентина Станіславівна ; Київ. ун-т права НАН України. – К., 2008. – 242 с.

8. Стахєєва Г.О. Правове регулювання концентрації підприємств в Європейському Союзі [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Стахєєва Ганна Олександрівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2011. – 236 с.

9. Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings // Official Journal L 24, 29.01.2004, p. 1-22.

10. Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty // Official Journal L 1, 04.01.2003, p.1-25.

11. Смирнова К.В. Концепція "м'якого" права (soft law) в міжнародному праві та праві Європейського Союзу // Український часопис міжнародного права. – 2012. – №3. – С. 74-78.

12. Cases 209 – 213/84 *Ministere Public v Lucas Asjes* // European Court Review. – 1986. – 1425.

13. Agreement between the European Communities and the Government of Canada regarding the application of their competition laws// OJ L 175. – 1999.

14. Agreement between the European Community and the Government of Japan concerning cooperation on anticompetitive activities// OJ L 183. – 2003.

15. Закон України "Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, Угоди про сільське господарство між Україною та Королівством Норвегія, Угоди про сільське господарство між Україною та Ісландією та Угоди про сільське господарство між Україною та Швейцарською Конфедерацією" від 07.12.2011 № 4091-VI // Офіційний вісник України. – 13.01.2012. – № 1. – С. 9.

Надійшла до редколегії 23.12.13

досягти важливих результатів [1, с. 11]. На відміну від енергозбереження (заощадження, збереження енергії) з технічної точки зору, головним чином спрямованого

© Білоцький С., 2014